

mener, at tortur ifølge dansk lovgivning var tilladt.

Kristina Tegler anlægger et religionshistorisk perspektiv; hun har afdækket shamanistiske elementer i tilståelser og vidneudsagn som en del af folkelige trosforestillinger (der også rummede andre elementer). Tegler diskuterer derefter, hvorledes myndighederne omtolkede disse opfattelser, således at de kom til at passe med en lærd opfattelse af hekse-sabbaten. Det er imidlertid lidt af et problem, at Tegler ikke synes helt sikker på sin opfattelse; s. 60 skriver hun, at teknikken, der blev benyttet for at få kontakt med Satan »bär likheter« med den shamanistiske teknik til at få kontakt med hjælpeånderne; s. 69 er der tale om vidneudsagn, der »antyder«, og at det tredelte verdensbillede »för tankarna« til en shamanistisk kosmologi. Konklusionen bliver da også, at de anklagede ikke var shamaner, men at der fandtes shamanistiske forestillinger, der blev trukket frem i tilståelser og vidneudsagn.

Endelig beskæftiger Maria Bondesson sig med processerne ud fra en sammenligning med en ekstatiske vækkelse i 1770'erne i Härjedalen.

Det er en udgivelse, Linda Oja kun kan være tilfreds med, at hun har taget initiativ til. Den er med til at få de mange universitetsafhandlinger, der vitterligt skrives, ud til et større publikum, og det kunne med lethed efterlignes ved danske universiteter.

*Jens Chr. V. Johansen*

Lars Ericson (red.): *Vägen till westfaliska freden. Sverige och trettioåriga kriget.* (Historiska Media, 1998). 189 s., 182 kr.

Denne bog præsenterer sig som en populær introduktion til historien om Sverige og Trediveårskrigen. Det populære skal dog ikke tages for tungt: Bogen er letlæst og forudsætter ikke megen histo-

risk viden, men den holder et gedigent fagligt niveau. Det er dog kun to af bidragene, der er forsynet med noter. De øvrige har kun en (udmærket) kommenteret litteraturliste.

De seks afsnit er fordelt næsten så planmæssigt som i en lærebog. Lars Ericson indleder med en oversigt over de centrale problemstillinger og forskningens hovedværker. Oversigten fokuserer på Sverige, men forsømmer ikke det videre, europæiske billede. Samme forfatter følger op med et bidrag om den svenske armé 1590-1670 og dens krigsindsats. Det er bogens længste bidrag og giver et klart og køligt rids af en ofte romantiseret udvikling. Nils Erik Villstrand skriver om krigen og Finland – reelt et kapitel om krigens belastninger på det hjemlige bondesamfund, især udskrivningen. Marie-Louise Rodén fortæller om fredsforhandlingernes forløb og den westfalske freds indhold og Göran Larsson om magtbalancen i Østersøområdet set fra et dansk perspektiv. Endelig slutter Göran Rystad med en gennemgang af de svenske fredsslutninger 1645-61, som gør status for hele epoken. En resigneret status, der karakteriserer stormagtstiden som et konjunkturfænomen, der ikke alene byggede på svensk styrke, men også på naboernes midlertidige svaghed.

De enkelte bidrag er af fin kvalitet. Der er måske ikke de store ambegørelser, som man skulle forvente ud fra forlagets reklame for bogen. Men forfatterne behersker forskningen forbilledligt, også den nyeste, og hver leverer en gedigen, afbalanceret syntese af den aktuelle viden om emnet. På denne side af Sundet vækker Göran Larssons kapitel om »Den onde nabo« vel særlig læserens nysgerrighed. Men forfatteren er så vel indført i den danske forskning, at hans fremstilling ikke byder på de store overraskelser for en velorienteret dansk læser. Det er

»magtstats«-syntesen, som den er skabt af E. Ladewig Petersen, Knud J.V. Jespersen og Leon Jespersen, der her bliver lagt frem i en nydelig sammenfatning. Uden tvivl et godt valg for bogens svenske læserkreds, men altså ikke et fundamentalt nyt, svensk syn på denne del af Danmarks historie.

Til gengæld er bogen et udmærket punkt at starte for en dansk historiker, eller historiestuderende, som har interesse for det vel nok mest mageløse halve århundrede i vort nabolands historie.

Gunner Lind

Stefan Carlén: *Staten som marknadens salt. En studie i institutionsbildning, kollektivt handlande och tidlig välfärdspolitik på en strategisk varumarknad i övergången mellan merkantilism och liberalism*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Economic History. (Almqvist & Wiksell International, 1997). 359 s., 299 SEK.

Sverige har en langt mere udviklet tradition for teoretisk baseret og stringent gennemført økonomisk historie end Danmark. Det har sine historiske rødder, men traditionen holdes også ved lige, ikke mindst ved de økonomisk-historiske institutter. Denne disputats har således sit udspring ved Økonomisk historiska institutionen ved Stockholms Universitet.

Bogens emne er statslig institutionel aktivitet på det svenske saltmarked 1720 til 1862. Den ser saltforsyningsproblematikken som et udtryk for velfærdspolitik, hvor sikringen af nødvendige tilførsler og lagre af det uundværlige salt var et kollektivt gode. At nogle profiterede mere heraf end andre, betød ikke, at politikken ikke var til gavn for alle. Men velfærdspolitikken var også resultatet af en politisk magtkamp. Et gennemgående tema er derfor

at undersøge, om de økonomiske og politiske aktørers stræben efter at kontrollere den statsligt sanktionerede opbygning af økonomiske institutioner var til glæde for andre end dem selv. Med andre ord, om den egoistiske stræben efter kontrol over statens tvangsmekanismer også udmøntede sig i økonomiske institutioner, der var rationelle i enhver forstand og til glæde for alle.

Det er altså helt oplagt at foretage denne undersøgelse med ny-institutionel teori, og det er just det, Carlén gør. Han tager sit udgangspunkt i opfattelsen af det forindustrielle markedes ineffektivitet og kommer derfor naturligt frem til, at staten ved sin indtræden på markedet skaffede garantier og sikkerhed for dettes funktionsduelighed. Carlén ser to niveauer i statens saltforsyningspolitik. Den langsigtede og eksterne politik blev udfoldet på det udenrigspolitiske plan og rettede sig mod at sikre så stor en salttilførsel som mulig ved protektionisme og opbygning af et konsulatssystem. Den kortsigtede og interne rettede sig mod at sikre sig mod store prisudsving og akutte mangler på det hjemlige marked. Efter flere kortvarige institutioner faldt institutionsopbygningen til ro med de statslige lagre fra 1774 til 1862, hvor private importører blev pålagt at holde en vis mængde salt på lager under statens og handelssocieternes styrelse.

Økonomiske institutioner opbygges ikke i et politisk tomrum, og kollektive goder skabes på trods af navnet ikke af alle, men af grupperinger af magtfulde individer. Begge dele bliver til i en proces, der involverer de dominerende aktørers kamp på den statslige arena. Carléns studie er således et skoleeksempel på ny-institutionalismens anvendelse af politiske og socio-økonomiske optimeringsstrategier ved siden af neo-klassisk tro på rationalitet. Begrebet kollektivt gode kommer derfor helt naturligt til at